

UPPDRAG ATT KARTLÄGGA HUR UPPGIFTER OM VÅLD ELLER ANDRA ÖVERGREPP BEAKTAS I MÅL OM VÅRDNAD, BOENDE ELLER UMGÄNGE

Utredare Åsa Hjertström

Utredare Madelene Larsson

UPPLÄGG

Inledning/ presentation

Kort presentation av Jämställdhetsmyndigheten och de jämställdhetspolitiska delmålen

Regeringsuppdraget

Kort om utgångspunkter

Redovisning av uppdragets resultat

Uppdragets rekommendationer framåt

Diskussion/ Frågor

DE JÄMSTÄLLDHETSPOLITISKA DELMÅLEN

**JÄMN FÖRDELNING
AV MAKT OCH
INFLYTANDE**

**EKONOMISK
JÄMSTÄLLDHET**

**JÄMSTÄLLD
UTBILDNING**

**JÄMN FÖRDELNING
AV DET OBETALDA
HEMARBETET**

**JÄMSTÄLLD
HÄLSA**

**MÄNS VÅLD
MOT KVINNOR
SKA UPPHÖRA**

EN NATIONELL STRATEGI FÖR ATT FÖREBYGGA OCH BEKÄMPA MÄNS VÅLD MOT KVINNOR

- Ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld
- Förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn
- Effektivare brottsbekämpning
- Förbättrad kunskap och metodutveckling

REGERINGSUPPDRAG- KARTLÄGGNING

- Uppdrag att kartlägga hur uppgifter om våld eller andra övergrepp beaktas i mål om vårdnad, boende eller umgänge. (regeringsbeslut A2020/01054/JÄM)
- I uppdraget ingår att göra en genomgång av domar i mål om vårdnad, boende och umgänge
- Genomförs i samverkan med MFoF- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Inför kartläggningen inhämta synpunkter från berörda myndigheter och andra relevanta aktörer
- Utgå från FN:s konvention om barnets rättigheter
- Rapporten "Uppgifter om våld är inget undantag"

VAD UPPDRAGET SKA BELYSA

- Vilken typ av övergrepp som gjort sig gällande
 - Riskbedömningar och utfall
 - Barns delaktighet
 - Vistelse i skyddat boende
 - Domslut
 - Överflyttning av vårdnad
 - Hedersrelaterat våld och förtryck
-
- Jämställdhetsperspektiv, barnrättsperspektiv, funktionshinderperspektiv och HBTQI-perspektiv

BARNKONVENTIONEN-UTGÅNGSPUNKT

Artikel 3: Vid alla beslut som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa

Artikel 12: Barn har rätt till delaktighet

Artikel 19: Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp

Artikel 24: Barn har rätt till bästa möjliga hälsa. Traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas

Artikel 34: Barn ska skyddas mot alla former av sexuella utnyttjanden och övergrepp, inklusive prostitution och människohandel.

PROP. 2005/06:99- UTGÅNGSPUNKT

- Barnets bästa inte får användas slentrianmässigt utan det är av vikt att domstolen och socialnämnden tydligt redovisar hur man har resonerat i det enskilda fallet
- Barnets bästa ska avgöras utifrån en bedömning av barnets individuella förhållanden och den ska bygga på kunskap, beprövad erfarenhet och barnets vilja
- Vikten av att det genomför riskbedömningar vid uppgifter om våld och andra övergrepp. Inte är lika höga beviskrav som i brottmål.
- En förälder som utövat våld mot barnet eller annan familjemedlem inte bör ha del i vårdnaden

"Alla barn under alla omständigheter har en absolut rätt att aldrig någonsin behöva bli utsatta för våld, eller annan kränkande behandling av en förälder" Prop. 2005/06:99

ISTANBULKONVENTIONEN- UTGÅNGSPUNKT

Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen) 2011. GREVIO granskar alla staters uppföljning av konventionen

- Artikel 31 i konventionen handlar om konventionsstaternas åtagande i vårdnad och umgängemål

Artikel 31

"Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att förekomsten av sådant våld som faller inom ramen för denna konvention beaktas när frågor om vårdnad av barn och barns umgängesrätt ska avgöras"

"Parterna ska vidta nödvändiga lagstiftningsåtgärder eller andra åtgärder för att säkerställa att utövandet av umgängesrätt eller vårdnad inte äventyrar brottsoffrets eller barnens rättigheter och säkerhet."

GENOMFÖRANDE AV UPPDRAGET

- Dialogmöten med forskare, myndigheter och organisationer
- Forskningssammanställning av professor Maria Eriksson
- Tagit fram en kartläggningsmall
- Begärt in 30 domar från samtliga 48 tingsrätter som avkunnats efter den 1 april 2020 (då barnkonventionen blivit lag i Sverige)
- Antal inkomna vårdnad-, boende- och umgänges mål totalt: 1 147
- Samtalat med tio barn

UPPGIFTER OM VÅLD ÄR INGET UNDANTAG

- Antal mål som granskats efter att de domar sorterats bort där annan än förälder fört talan eller att det framkommer att ärendet ej är tvistigt: 814
- Uppgifter om våld eller övergrepp framkom i 518 mål - 64 % av målen
- I 314 av målen fastställde Tingsrätten föräldrars överenskommelse- 61 % av målen
- 198 mål, där dom meddelats och där domstolen avgjort målet genom huvudförhandling

VÅLD ELLER ÖVERGREPP MOT FÖRÄLDER ELLER PARTNER ELLER BARN

I 67 % av målen
framkommer uppgifter om
våld eller övergrepp av en
man mot en kvinna

I 13 % av målen
framkommer uppgifter om
våld eller övergrepp av en
kvinna mot en man

I 67% av målen
framkommer att
förälder/föräldrarna
åberopar uppgifter om
våld eller andra övergrepp
mot barnet/ barnen

Multipel utsatthet (mot
barn) framkom i 46 % av
målen

* Av totalt 198 mål. I flera mål framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot både förälder och barn

SKILLNADER I HUR UPPGIFTER OM VÅLD OCH DESS OMFATTNING FRAMGÅR AV DOMEN

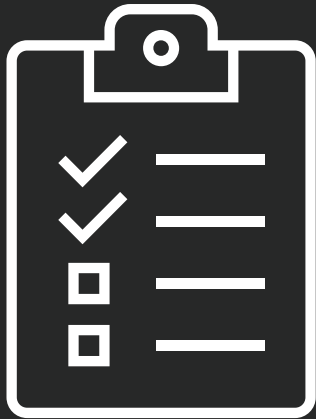
- Diskussion eller ett utvecklande resonemang förs inte alltid om de uppgifter om våld eller övergrepp som framförs
- Fokus på föräldrarna och deras situation.
- Bevisningen i målen är svår att följa
- Brottmålsdomar framförts i 20 % av målen
- I bilagda utredningar framkommer uppgifter om våld eller övergrepp mot förälder eller partner eller barn som inte framgår av domen.

EXEMPEL PÅ UPPGIFTER I BILAGDA UTREDNINGAR

Ex. 1. "Det framkommer mycket grovt våld i utredningen mot mamman som inte framkommer i domen. Pappan misshandlade mamman systematiskt fysiskt och psykiskt, även med tillhyggen. Det har funnits hot om dödligt våld. Vid ett tillfälle ska han ha hållit ett vapen mot mamman och hotat att döda henne, vilket barnet bevittnade och gick emellan."

Ex 2. "Uppgifter att pappa dömd för misshandel, olaga hot, våldtäkt framkommer i utredningen men nämns inte i domen. Inte heller att mamma bott på skyddat boende och att socialtjänsten gjort bedömningen "hög grad av våldsutsatthet".

RISKBEDÖMNINGAR

- Tingsrätten gör någon form av riskbedömning i 69 % av domarna
- Samtliga uppgifter om våld eller övergrepp beaktas sällan i riskbedömningen
- En systematisk eller enhetlig metod för bedömning av risk har inte kunnat utläsas
- Endast en låg andel av de uppgifter om våld eller andra övergrepp mot förälder eller partner eller barn som framkommer i målet bedöms som en risk

BEAKTAS UPPGIFTERNA OM VÅLD ELLER ÖVERGREPP VID AVGÖRANDET?

- Uppgifter om våld och övergrepp beaktas i låg utsträckning vid målets avgörande
 - 30 % av målen beaktas uppgifterna inte alls
 - 46 % av målen i någon omfattning
 - 21 % av målen i stor omfattning
- Vid avgörande om vårdnad beaktades samarbetssvårigheter i störst utsträckning
- Vid avgörande om umgänge beaktas barns behov av en nära god kontakt med båda föräldrarna i störst utsträckning

EXEMPEL DÄR VÅLD INTE BEAKTAS

Domstolen gör ingen riskbedömning utifrån uppgifterna om våld i målet och de beaktas inte i domskäl. I familjerättens utredning framkommer att barnen utretts vid tre tillfällen av socialtjänsten utifrån fysiskt våld och försummelse från mamma. Socialtjänsten bedömer att det finns oro för barnen. I barnsamtal berättar ett av barnen att hen inte vill svara på frågan om pappa slår hen då hen är rädd för pappa. Familjerätten bedömer att det finns risk att barnen utsätts för våld hos både mamma och pappa.

EXEMPEL DÄR VÅLD INTE BEAKTAS

Inget våld beaktades av tingsrätten vid avgörandet. Uppgifter finns i yrkandena om våld mot barnet där pappa hotat att använda fysiskt våld mot barnet, kallat barnet för nedsättande ord. Uppgifterna hänvisades inte till och benämndes inte som våld. Mammans uppgifter om utsatthet för psykiskt våld benämns inte som våld och beaktades inte i riskbedömning eller domskäl. I familjerättens upplysningar framkommer uppgifter från mamma som inte lyfts i domen, att mamma utsatts för fysiskt våld regelbundet vilket barnet bevittnat. Där framkommer även att pappa är dömd för flera brott. Inget av dessa brott lyfts.

VAD BESLUTADES I MÅLEN?

- 72 % av målen som rör vårdnad - att vårdnaden skulle tillfalla en av föräldrarna, vanligast mamman
- I 91 % av målen som rör boende beslutades att barnet/ barnen skulle bo hos en av föräldrarna
- I 69 % av målen som rör umgänge beslutades att fastställa någon form av umgänge vid avgörandet

HUR EN FÖRÄLDER ELLER BARNNS VISTELSE I SKYDDAT BOENDE PÅVERKAR UTGÅNGEN I MÅLET

- 33 av 198 mål framkommer att en förälder ensam, men oftast tillsammans med barn bor eller har bott på skyddat boende
- Riskbedömning har genomförts i 23 av de 33 målen och risk beaktades i hälften av fallen
- Uppgifter om skyddat boende beaktas i låg utsträckning och i lägst utsträckning vid avgörande av barn boende och umgänge

HEDERSRELATERAT VÅLD OCH FÖRTRYCK

- I 19 mål framkom uppgifter som tyder på hedersrelaterat våld och förtryck
- Riskbedömning genomförts i samtliga, dock enstaka våldshändelser
- Uppgifter om hedersrelaterat våld och förtryck beaktas och läggs till grund för avgörandet
 - 10 mål vid avgörande av vårdnad
 - 3 mål vid avgörande av boende
 - 2 mål vid avgörande av umgänges
- Domstolarna hanterar inte de särskilda omständigheterna i mål där förälder och/ eller barn lever i en hederskontext

VÅLD ÄR INTE ETT UTTRYCK FÖR SAMARBETSSVÅRIGHETER

- Lagstiftarens intentioner om skydd
 - Inte tydligt genomslag
- Fokus på samarbetssvårigheter
 - Våldet osynliggörs eller förminskas
 - Bortser från ojämlika maktförhållanden
- Kunskap saknas om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, våld mot barn, hedersrelaterat våld och förtryck och grupper i särskild utsatthet

BARNS DELAKTIGHET

- Barnkonventionen hänvisades till i fem av 198 mål.
- Domstolarna samtalar inte i något enda mål med barnen direkt
- I 57 procent av målen framkommer inte barnet/barnens inställning i domen
- I 73 procent av de mål där barnets vilja inte framkom eller beaktades uppgav domstolen inga skäl för detta

BARNETS BÄSTA

- I cirka hälften av domarna framkommer att barnets bästa är standardskrivningar eller lågt beaktande av det enskilda barnets individuella omständigheter, behov eller rättigheter
- I mer än hälften av domarna där bedömningar av barnets bästa genomförs tas inte hänsyn till konsekvenserna av våldet för barnet/barnen
- Det är ovanligt att barnens upplevelse av våldet framkommer i barnsamtalen och i domen
- Utgår inte från generell kunskap om barn som utsatts för våld

BARNENS EGET PERSPEKTIV

- Samtalat med tio barn, varav sex flickor och fyra pojkar i åldrarna 7–17 år
- Barnen var i hög grad påverkade av det våld de upplevt
- Barnen hade svårt att förstå att de inte blivit skyddade från en våldsutövande förälder
- Självklart att domstolen ska lyssna på barn eftersom de vet bäst utifrån sin egen situation
- Önskade egna ombud eller att prata med domaren direkt

BARNENS EGET PERSPEKTIV

"Det är ingen lek, vi hör föräldrarna säger han gjorde si och hon gjorde så men sanningen finns hos barnen".

"Man ger mycket andra chanser till föräldrar. Alla gör misstag och vissa människor förtjänar andra chanser men när det kommer till våld finns det en gräns för andra chanser."

"Domaren ska tänka på vad barnet vill och beskriva hur rädd, paralyserad, arg, ledsen barnet blivit och varit."

ÖVERENSKOMMELSER

- I merparten av målen framkommer uppgifter om omfattande systematiskt våld
- Barnets situation eller riskerna för barnet utreds inte
- Barnets bästa bedömningar är standardskrivningar
- Risk att domstolens beslut inneburit en fortsatt utsatthet för våld eller andra övergrepp för förälder, vanligtvis mamma och/ eller barn
- Om överenskommelsen tillkommit pga. av rädsla för den andra föräldern går inte att utläsa

ÖVERENSKOMMELSE EXEMPEL

Uppgifter i målet: Familjen har varit aktuella på socialtjänstens våldsteam i flera år. Mamman och barn bodde på skyddat boende i samband med separation. Mamman har enligt uppgifter från socialtjänsten, vilka finns bilagda i målet, utsatts för fysiskt och psykiskt våld av pappan. Pappan har en missbruksproblematik och bedöms vara farlig. Det framgår att barnet har bevittnat våld. Socialtjänsten skriver i sin bedömning att barnet uppvisar tydliga skador efter att levt med våld hela sitt liv. I barnsamtal i upplysningen uppger barnet att hen är rädd för pappan.

Överenskommelse som fastställs av domstolen:

Gemensam vårdnad, boende hos mamma, umgänge med pappa fredag till måndag

ÖVERENSKOMMELSE EXEMPEL

Uppgifter i målet: Mamman och barnen har tidigare varit placerade på skyddat boende till följd av våldsutsatthet. Pappan har dömts för olaga hot mot mamman och han har även haft ett kontaktförbud gentemot mamman. Barnen har blivit utsatta för våld av pappan vid enstaka tillfällen. Båda föräldrarna uttrycker att de är livrädda för varandra. Barnen har betett sig nervöst och varit utåtagerande efter umgänge med pappan. Utredare har uttryckt "föräldrarna bedöms inte ha förmåga att göra överenskommelser som är till barnens bästa". Inga barnsamtal har genomförts.

Överenskommelse fastställd av domstolen: Gemensam vårdnad och växelvis boende.

REKOMMENDATIONER FRAMÅT

- Domstolens riskbedömningar behöver metodutvecklas och grundas på metoder med stöd i forskning.
- Barn är rättighetsbärare och deras rättigheter enligt barnkonventionen och annan lagstiftning behöver stärkas och tillvaratas i högre utsträckning.
- Domstolen bör inte verka för överenskommelser när det framkommer uppgifter om våld eller andra övergrepp.
- Domstolar är i behov av mer kunskap om mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och våld mot barn och beakta och omsätta kunskapen i praktiken.

TACK!

Åsa Hjertström, utredare

asa.hjertstrom@jamstalldhetsmyndigheten.se

Madelene Larsson, utredare

madelene.larsson@jamstalldhetsmyndigheten.se